

RIJKSMUSEUM A MAURITSHUIS PO REKONSTRUKCI – OBDIVUHODNÁ PODZEMNÍ DÍLA ■ RIJKSMUSEUM AND MAURITSHUIS AFTER RECONSTRUCTION – ADMIRABLE UNDERGROUND STRUCTURES

Jitka Prokopičová

Dvě slavná nizozemská muzea – Rijksmuseum a Mauritshuis – prošla v nedávné době komplexní rekonstrukcí, která se netýkala jen obnovy nadzemních částí budovy a historických sálů, ale také, a to především, rekonstrukcí podzemí. Nové sklepy, podzemní foyer, prostory pro instalace elektrotechniky a vzduchotechnických zařízení – to všechno řešili stavbaři ve složitých podmínkách za pomoci špičkových technologií. ■ Two famous Dutch museums – the Rijksmuseum and Mauritshuis – underwent recently a complete reconstruction. The works did not include only the above-the-ground parts of the buildings and historical halls, but most importantly the underground. New cellars, underground foyer, space for electricity and air conditioning installations – these were problems the builders had to solve in very difficult conditions with the aid of cutting edge technologies.

Jedno muzeum je obrovské, jeho rekonstrukce trvala dlouhých deset let a stála 375 milionů eur. Druhé je celkem malé a jeho obnova a rozšíření se stihly za dva roky s rozpočtem více než desetkrát menším. V obou ale byly provedeny unikátní podzemní práce, které jim daly pevný základ, umožnily lepší logistiku a učinily z těchto historických skvostů i moderní muzea 21. století.

RIJKSMUSEUM

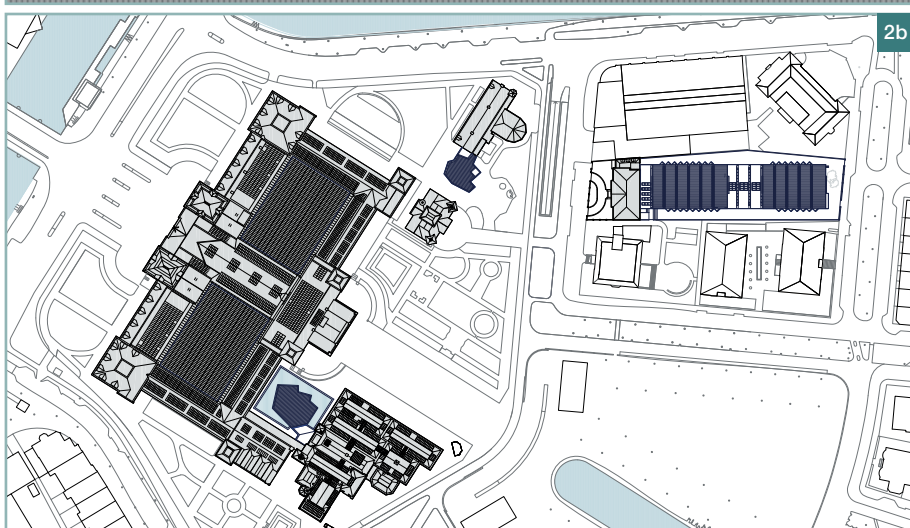
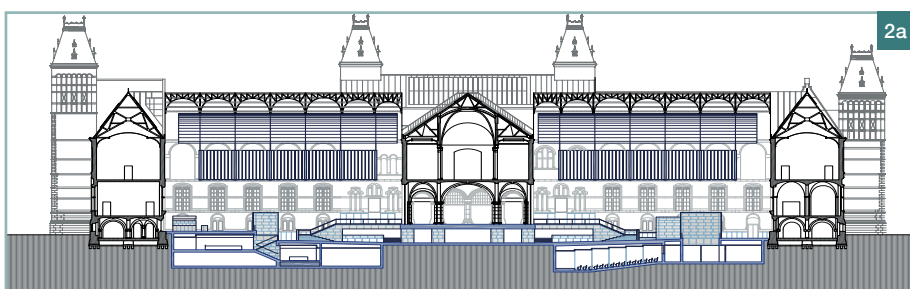
Rijksmuseum v Amsterdamu bylo otevřeno veřejnosti po rozsáhlé desetileté rekonstrukci v dubnu 2013 (obr. 1). Od té doby jej navštívilo sedm milionů návštěvníků, kteří obdivují nejen Noční

hlídku od Rembrandta a jiné vzácné exponáty, ale i to, jak je muzeum zrekonstruováno. Většina z nich ale nejspíš netuší, jak velké změny se udály pod zemí, aby mohl tento chrám nizozemské historie a kultury zase dlouho sloužit veřejnosti.

Návštěvníci vcházejí dovnitř rozšířeným atriem s prosklenou střechou. Propojením dvou vnitřních dvorů podzemní chodbou vznikl rozsáhlý prosvětlený prostor, kde jsou všechny praktické

prvky jako pokladny, muzejní obchod a kavárna pohromadě (obr. 2a, b). Z tohoto atria se vchází do výstavních částí, kde je v 80 sálech k vidění na 8 000 exponátů prezentujících historii 800 let, od středověku po Mondriana.

Rekonstrukce největšího a nejvýznamnějšího holandského muzea byla velmi komplexní. Architekti společně se stavbaři a restaurátory zrekonstruovali původní historickou budovu, postavenou v roce 1885 podle návrhu

Obr. 1 Rijksmuseum v Amsterdamu bylo otevřeno veřejnosti po rozsáhlé desetileté rekonstrukci v dubnu 2013 ■

Fig. 1 Rijksmuseum in Amsterdam was opened for public after extensive ten-years reconstruction

Obr. 2 a) Podélný řez, b) situace s půdorysem ■ Fig. 2 a) Longitudinal section, b) situation, layout

Obr. 3 a) Pomocná ocelová konstrukce dočasně přejala zatížení sloupů v pasáži muzea. Původní železobetonové bloky tak mohly být odstraněny a nahrazeny novými subtilnějšími sloupy, b) těžká strojná technika uvnitř budovy, c) vestavba foyer ve vnitřním dvoře ■ Fig. 3 a) Auxiliary steel construction temporarily took over load from the museum passage columns. Original reinforced concrete blocks could therefore be removed and replaced by new, more subtle columns, b) heavy machinery inside the building, c) built-in foyer in the inner yard

architekta Pierra Cuypere, a současně vytvořili nové prostory, které budově dodávají světlo a dělají z ní moderní a atraktivní muzeum. Minimalistický styl nových prvků vytváří kontrast k historické budově a nijak ji nezastiňuje. Příkladem je Asijský pavilon (obr. 4) nebo nová budova vzdělávacího centra Atelier (obr. 5), která je doslova přilepená na původní cihlovou stavbu v zahradě muzea. Je pravda, že oproti návrhům musela být trochu snížena.

Celková rekonstrukce byla rozdělena do sedmi etap, jež měly různé dodavatele, kteří museli často pracovat souběžně. Práce na historické budově uprostřed frekventovaného města byla logisticky velmi komplikovaná a kladla vysoké nároky na projekční tým.

„To muzeum je monumentální a prošlo úplnou rekonstrukcí,“ uvedl při otevření

muzea jeho ředitel Wim Pijbes. Rekonstrukce se protáhla na deset let a její cena se vyšplhala na 375 milionů eur. „Nehledě na těžké podmínky v Amsterdamu – kam kopnete, tam je voda – muzeum je národní památka, patří státu a s vládou se musí projednávat důležité kroky rekonstrukce,“ elegantně přešel i jeden z důvodů zpoždění – a sice nekonečné diskuse o zachování či zrušení cesty pro cyklisty, která původně vedla pasáží skrze střední část budovy. Tento průjezd prakticky rozděluje budovu na dvě části a odděluje výstavní sály galerie.

Architekti ze španělského studia Cruz y Ortiz, kteří vyhráli soutěž na obnovu muzea, navrhli nový vchod právě z průjezdu a chtěli stezku pro cyklisty uzavřít. Probudili tím nekonečné diskuse, protesty a jeden čas radnice do-

konce uvažovala o vypsání referenda o tom, jestli se má či nemá tato cesta zachovat. Nakonec radnice rozhodla sama – kola mají přednost. Architekti se museli podvolit a vypracovat nový návrh.

Zbudování podzemních podlaží pod vnitřními dvory

Jedna z největších modernizací muzea se týkala nového vchodu. Architekti navrhli radikální změnu a umístili vchod doprostřed muzea, takže návštěvník sestupuje z pasáže po schodech do foyer částečně zapuštěného do země. Foyer se nachází na místě dvou vnitřních dvorů, kde stály původně dočasné stavby.

Půda v Amsterdamu, tak jako ve většině Nizozemska, je velmi mokrá a bahnitá a základy domů proto stojí

na dřevěných pilotách. Bylo proto potřeba odstranit nejen dočasné stavby, ale i 500 pilot, na kterých stály. Při hloubení základové jámy bylo nezbytné zohlednit vysokou hladinu spodní vody a také specifické amsterodamské podloží, tak aby nedošlo k narušení původní budovy nebo dokonce k jejímu propadání.

Při budování 9 m hluboké základové jámy pod vnitřními dvory byly použity štětovicové profily zapařené do hloubky 20 m ve vzdálenosti 1 m od zdí budovy. Dalším krokem bylo vyhloubení jámy mokrou metodou a vybetonování základové desky ze speciálního podvodního betonu v tloušť-

ce 1 m. Poté byla vypumpována voda a vznikl stavební prostor, na kterém pokračovaly stavební práce. „Použili jsme matematické modelování, abychom kontrolovali jednotlivé fáze výstavby a minimalizovali riziko poškození původních budov,“ řekl Andre De Roo ze společnosti Arcadis, která byla jedním z projektantů rekonstrukce. Jedním ze základních principů výstavby bylo, že žádný z existujících základů stavby nesmí nést další zatížení jako důsledek nové konstrukce. Původní budova stojí na stávajících pilotách a veškeré nové konstrukce jsou postaveny na pilotách nových. Mezi starými a novými konstruk-

ce byla vytvořena dilatační spára, která umožňuje jejich rozdílné sedání. Vše bylo kontinuálně monitorováno a naštěstí nenastaly žádné větší problémy.

Stejná metoda jako při výstavbě sklepů byla použita při konstrukci Asijského pavilonu vně historické budovy.

Propojení sklepů a vznik atria

Nejnáročnější fází výstavby, která vzbuzuje největší respekt, bylo bezpochyby propojení foyer pod oběma dvory tunelem pod pasáží. Pasáž tvoří jádro muzea – rozděluje východní a západní křídlo a tunel pod ní umožňuje spojení mezi těmito křídly. „A tady nastal

7

problém,“ říká Paul Beljaars ze společnosti BAM Civiel, která stavbu prováděla. Sloupy v pasáži, které nesou tíhu budovy, stály na betonových blocích o rozměrech 2,6 × 2,6 m, které tam byly instalovány v šedesátých letech, kdy se zpevňovala pasáž, aby unesla tíhu v té době projíždějících vozidel. „Tyto masivní podpůrné bloky ve sklepech pod pasáží musely být nahrazeny subtilnějšími, protože projekt předpokládal volný a otevřený průchod mezi oběma dvory,“ vysvětluje Paul Beljaars.

Při rekonstrukci muselo být nahrazeno 24 bloků. Prostřednictvím pomocné konstrukce s ocelovými pilíři, která dočasně přejala zatížení sloupů, mohly být staré bloky odstraněny a nahrazeny novými sloupy (obr. 3a). V jednu chvíli celá pasáž „plavala“ na pomocné konstrukci. Tyto práce se prováděly v noci, kdy stavební místo nebylo rušeno vibracemi jiných prací, a pod neustálým monitoringem. Byla to technicky nesmírně složitá operace vyžadující precizní práci všech zúčastněných, kteří pracovali v napjatých podmínkách. Naštěstí se nestalo nic nepředpokládaného a všechno šlo podle výpočtů. Postavit nový sklep pod pasáží trvalo pět měsíců.

Energetické centrum a Asijský pavilon

Budova má úplně nový klimatizační systém, který zaručuje, že celou budovou a ke všem cenným památkám proudí vzduch o optimální stálé teplotě a vlhkosti. To zajišťuje podzemní dvoupatrové energetické (klimatizační) centrum, ze kterého vedou rozvody do celé budovy. Podzemní energetické centrum je postaveno vně hlavní budovy. K zajištění stavební jámy se použily štetnicové stěny a pažicí vzpěry. Do ze-

mě se zapravilo 900 vrtaných pilot. Na místě byl postaven pomocný most, ze kterého se prováděly výkopové práce suchou i mokrou metodou. Pod vodou bylo instalováno ocelové bednění pro výtahové šachty. Nakonec se postavila základová deska z podvodního betonu, která vytvořila základ pro suchou stavební jámu. Po těchto přípravách začala výstavba vnějších a vnitřních zdí a stropních desek mezi patry.

Asijský pavilon – výstavní prostor 6 m pod úrovní země – byl zbudován stejnou metodou.

Kolem celé budovy byl pod zemí zbudován betonový kolektor a několik sklepů, ve kterých je nainstalováno vzduchotechnické vybavení. Z kolektoru byly na 45 místech provrtány kanály, do kterých bylo nainstalováno vzduchotechnické potrubí, což bylo také značně riskantní, neboť bylo nutné přesně určit trasu mezi pilotami, kterých je pod muzeem 10 tisíc. Kdyby se stala jen malá chyba, celý koncept klimatizace by nefungoval.

Práce uvnitř budovy a logistika

Bourací práce se musely provádět i uvnitř budovy. Dva dočasné otvory ve fasádě sloužily jako přístup pro stavební techniku. Jelikož tyto otvory měly omezenou velikost, velké stroje musely být demontovány a uvnitř zase smontovány, jako např. 3 t vážící vrtací souprava. Náročná byla i logistika, všechny práce se musely perfektně časově zkoordinovat, protože nebylo možné skladovat velké množství materiálu a strojů na tak frekventovaném místě v centru města. Protože ne všechny staré náčrty a plány byly přesné nebo některé chyběly, stavbaři museli často improvizovat. „Samozřejmě byl proveden rozsáhlý průzkum, aby se zjistilo, co se dě-

8

Obr. 4 Asijský pavilon ■ Fig. 4 Asian pavilion

Obr. 5 Nová budova vzdělávacího centra Atelier ■ Fig. 5 New building of the Atelier educational centre

Obr. 6 a) Z průjezdu se nyní sestupuje do rozlehlého foyer, které vzniklo propojením a prohloubením vnitřních dvorů, b) foyer, odkud se vchází do muzejního obchodu a restaurace nad ním, c) vstup do foyer z pasáže ■ Fig. 6 a) From the passage you can now walk to a large foyer, which was created by connecting the inner yards, b) foyer with entrance into the museum shop and the restaurant above, c) entrance to the foyer from the passage

Obr. 7 Síň slávy, kde se nacházejí nejcennější díla starých mistrů včetně Rembrandtovy Noční hlídky

■ Fig. 7 Hall of Fame, where the most valuable works of the Old Masters are placed, including the Rembrandt's Night Watch

Obr. 8 Pohled na čelní fasádu s centrální pasáží pro cyklisty ■ Fig. 8 View to the front facade with central passage for cyclists

je pod zemí, ale stoprocentně jistí si nejste nikdy,“ říká Paul Beljaars.

Rekonstrukce nejznámějšího holandského muzea trvala dlouhých deset let, o pět let více než se předpokládalo. Trvalo to dlouho, ale výsledek je impozantní. K tomu, aby slavné muzeum mohlo opět v plné své kráse vítat miliony návštěvníků, přispěly velkou měrou právě rozsáhlé a technicky složité operace v podzemí, které daly budově nový pevný základ.

Zadavatel	De Rijksgebouwendienst (vládní agentura pro obnovu památek, nyní Rijksvastgoedbedrijf)
Architekt	Cruz y Ortiz arquitectos
Projektant	Arcadis, Arup
Dodavatel	BAM Civiel Noordwest
Subdodavatel	Smet-Tunnelling

MAURITSHUIS V HAAGU

Mauritshuis (architekti Jacob van Campen a Pieter Post) patří k nejznámějším a nejnavštěvovanějším holandským muzeím a je proslulý především svou sbírkou starých mistrů, včetně slavné Dívky s perlou od Johannese Vermeera. Poslední dobou ale tato poměrně malá stavba doslova „praskala ve švech“. Dosavadní prostory již nestačily pro každoroční nápor 200 tisíc návštěvníků, nehledě na to, že muzeum plánovalo rozšířit své aktivity o další přechodné výstavy, vzdělávací činnost a společenské akce.

V roce 2008 se naskytla příležitost, když se uvolnila protější budova Plein 26 z roku 1930, postavená ve stylu art deco. Vypsanou soutěž na architektonické řešení vyhrál architekt Hans van Heeswijk, který již předtím pracoval na přestavbě paláce Amstelhof na Ermitáž v Amsterdamu. Van Heeswijk navrhl propojit sklepy obou budov a vybudovat velké podzemní částěčně prosklené foyer, ze kterého se bude vcházet do obou částí muzea. Podle jeho slov ho inspiroval Louvre nebo British Museum, kde jsou budovy propojeny skleněnými halami.

Mauritshuis v Haagu se pro veřejnost uzavřel v dubnu 2012 a během dvou let byl nejen zrenovován, ale jeho návštěvní plocha se téměř zdvojnásobila. Díky propojení s Plein 26 vzniklo rozsáhlé podzemní foyer s novým vchodem, pokladnami, šatnami a vchody do obou částí muzea. Zatímco historická klasicistní budova Mauritshuis ze 17. století bude dál sloužit jako stálá expozice starých mistrů, v protější budově Plein 26 je nyní dostatek prostoru pro přechodné výstavy, muzejní obchod, knihovnu, kavárnu, kanceláře i auditorium.

Obr. 9 Mauritshuis obklopený ze dvou stran vodou jezírka Hofvijver

■ Fig. 9 Mauritshuis surrounded from two sides by Hofvijver Lake

Obr. 10 Vizualizace podzemního propojení budovy Mauritshuis a budovy Plein 26

■ Fig. 10 Visualization of the underground connection of the Mauritshuis and the Plein 26 building

Obr. 11 a) Pohled na budované podzemní foyer, b) práce ve stísněných podmínkách v centru města

■ Fig. 11 a) View to the underground foyer under construction, b) works in cramped conditions in the city centre

Obr. 12 a) Podzemní foyer, b) prosklená část stropu přivádějící do podzemních prostor denní světlo

■ Fig. 12 a) Underground foyer, b) glass part of the ceiling, bringing daylight into the underground space

Obr. 13 Johannes Vermeer – Dívka s perlou

■ Fig. 13 Johannes Vermeer – The Girl with a Pearl

9

Prosvětlené podzemní foyer a nový vchod

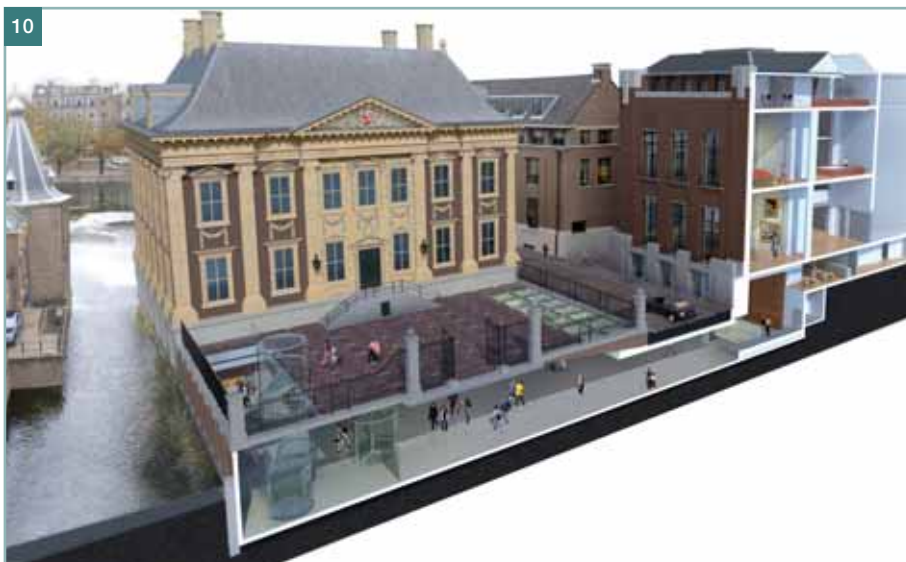
Ač budovy dělí několik století, jsou obě kulturními památkami. Na jejich povrchu se při rekonstrukci příliš nezměnilo – budovy sice dostaly novou fasádu, ale původní vzhled zůstal zachován. Zásadní změny se udály pod zemí. Podzemním propojením staré a nové budovy vznikl velký prostor, který, ačkoliv se nachází 6 m pod úrovní okolního terénu, není vůbec tmavý, protože proskleným průhledem ve stropě proniká denní světlo. Návštěvníci se zde cítí příjemně a také se i snadno orientují, protože obě budovy vidí. Vstup do muzea je nyní opět z malého náměstí před budovou a návštěvníci mohou buď sestoupit po schodech nebo se svést proskleným výtahem.

Projekt to nebyl vůbec jednoduchý. Sklepy obou budov byly různě hlubo-

ké, ten pod nádvořím Mauritshuis dokonce dvoupatrový (zbudovaný v osmdesátých letech minulého století). Podzemní práce ztěžovala nejen těsná blízkost jezírka Hofvijver (muzeum leží ze dvou stran prakticky ve vodě), hladina spodní vody, ale i hustá síť kabelů, které musely být přemístěny. Mauritshuis se totiž nachází v sousedství parlamentu a sídla premiéra, kde je snad největší hustota datových sítí v Nizozemsku.

Osvědčené technologie, individuální přístup

Při budování podzemního foyer byly použity moderní a osvědčené technologie – výtahová šachta byla hloubena s pomocí tryskových injektáží, výkop pod ulicí mezi oběma budovami s pomocí stěn CSM (Cutter Soil Mix), na základovou desku byl použit beton s ocelovými vlákny pro betonáž pod vodou,

10

11a

11b

sklep pod nádvořím byl ukotven s použitím těžkých kotev GEWI.

Původní dvoupatrový sklep bez podpěrných pilířů měl sice betonovou základovou desku tloušťky 1,5 m, ale při odstranění podlahy mezipatra a stropu, které měly tloušťku 500 a 300 mm a sloužily i jako nosný prvek, hrozilo vzednutí vlivem silného tlaku spodní vody. Základová deska se proto musela ukotvit a byla zesílena vrstvou konstrukčního betonu tloušťky 500 mm a vrstvou pěnobetonu tloušťky 550 mm, do kterého byly uloženy instalační sítě a rozvody. Současně bylo třeba zesílit i stěny sklepa.

Budova Plein 26 stála na základech jednopodlažního sklepa, který musel být prohlouben, aby se dosáhlo stejné výškové úrovně jako v sousední budově pod náměstím a mohla se vybudovat propojovací chodba. To znamenalo, že se celá budova musela

v podstatě oddělit od základové desky a uložit na pomocnou konstrukci, která společně se stávajícími stěnami sklepa vytvořila suchou stavební jámu a mohla nést tíhu celé stavby. Při prohlubování sklepa byla použita trysková injektáž až do hloubky 14 m, při které byla vytvořena vodězdorná stěna. Ze stavební jámy se tak mohla vyčerpávat voda, aniž to mělo vliv na hladinu vody v okolí. Pod Plein 26 se tedy mohlo hloubit a betonovat za sucha. Po vybetonování nové základové desky sklepa byly postaveny vedle stěn z tryskové injektáže nové železobetonové stěny, které později převzaly tíhu celé budovy.

Hloubení a betonování základové desky propojovací chodby pod ulicí mezi oběma domy probíhalo speciálním zařízením CSM, kdy je nejprve zemina při sestupu zařízení dolů rozrušena a homogenizována na mís-

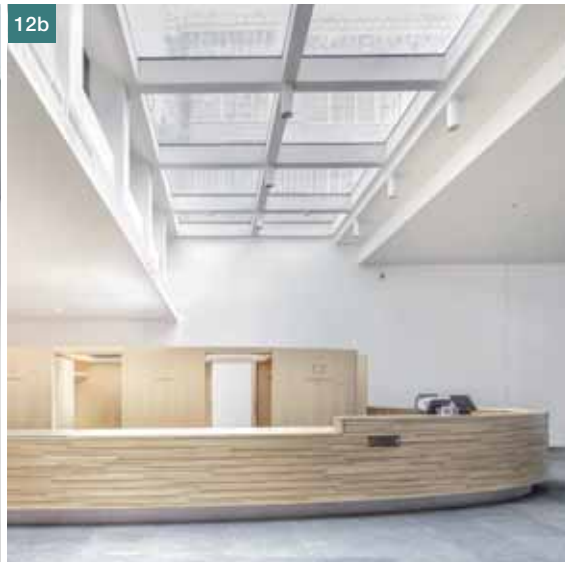
tě, aniž by bylo nutné významné vytěžení na povrch, při současném dávkování části pojiva. Následně je při vzestupném pohybu zařízení zemina konsolidována a je rovnoměrně doplněna

13

12a

12b

zbývající část pojava. Použit byl opět beton pro betonáž pod vodou s ocelovými vlákny. Základová deska se musela ukotvit pomocí kotev GEWI.

Město a zadavatel, kterým bylo v tomto případě samotné muzeum, kladlo velký důraz na bezpečnost stavby a okolí. Proto byl zaveden plně automatický monitorovací systém v okolí 60 m od stavby, který sledoval pohyby budov. Dvě robotické stanice byly umístěny přímo na Mauritshuis a na protější věži (sídle premiéra) a další i na ostatních objektech v okolí.

Kromě stavebních prací zahrnoval projekt i renovaci interiérů, výměnu oken (nová bezpečnostní skla filtrující sluneční záření), nové nátěry podle dochovaných plánů a celkovou instalaci klimatizace.

Nejlepší projekt roku 2014 v oblasti zakládání

Celý komplikovaný projekt rekonstrukce a rozšíření Mauritshuis stál 30 milionů eur a byl dokončen v plánovaném termínu. Je ukázkou špičkové práce architektů, projektantů a stavebařů, kteří pracovali v nelehkých a stísněných podmínkách uprostřed historického centra města. Projekt rozšíření muzea podzemním propojením budov byl tak unikátní, že obdržel první cenu v soutěži o Nejlepší projekt v oblasti zakládání (Funderingsprojekt) roku 2014, udělovanou Nizozemskou asociací výrobců betonu, v roce 2015 obdržel cenu NRP Gulden Feniks za renovaci a nyní byl nominován i na cenu Betonprijs v kategorii užitných budov.

Zadavatel	Mauritshuis, Královská obrazárna
Architektonický návrh	Hans van Heeswijk architecten
Projektant	ABT
Dodavatel	Volker Staal en Funderingen bv, Bébouw Midreth

Fotografie: 1 – Myra May (Rijksmuseum); 3 – archiv BAM; 4, 6 – Pedro Pegenaute (Cruz y Ortiz); 5 – Jitka Prokopičová; 7, 8 – archiv Rijksmuseum; 9, 11a, 13 – Ivo Hoekstra (Mauritshuis); 10, 11b – archiv Hans van Heeswijk Architecten; 12a až c – Ronald Tilleman (Mauritshuis)

Jitka Prokopičová
autorka žije v Nizozemsku
e-mail: jitka.prokopivova
@hotmail.com

THE OGHAM WALL

Součástí mezinárodní prezentace Irish Design 2015 na London Design Festival (19. až 27. září 2015) byla instalace *The Ogham Wall* ve výstavní síni v budově Victoria and Albert Museum.

Tento projekt je výsledkem spolupráce ateliéru Grafton Architects a studia Graphic Relief, které se zabývá zpracováním, úpravou a designem nejrůznějších druhů povrchů – látky, kovu, skla, kamene a nově i betonu. Požadavkem bylo vymyslet a realizovat netradiční dílo, které by moderní a překvapivou formou reprezentovalo irskou kulturu a design. Tvůrci se rozhodli skloubit běžně užívaný stavební materiál – beton – s dalšími materiály a vytvořili architektonický prvek, který se vyznačuje výraznou prostorovou přítomností a zároveň má symbolickou historickou referenci. Vznikla *The Ogham Wall* – soubor 23 betonových panelů o výšce 2,7 m, tloušťce 110 mm, šířce od 450 do 1040 mm a váze od 240 do 400 kg. Každý z panelů je jedinečný a reprezentuje konkrétní písmeno v ogamu (irské hláskové písmo v podobě zářezů rytých do hran kamenných kvádrů nebo dřeva, známé u Keltů od 5. století, každá z hlásek referuje ke konkrétnímu stromu).

Jak vysvětlují tvůrci tohoto projektu: „Náš zájem o ogam vyvěrá z jeho historického a symbolického významu. Kameny ogamu s vyřezávanými vrypy jsou rozestety po celém Irsku i Británii a stávají se součástí rázu krajiny. *The Ogham Wall* představuje bezprecedentní možnost jejich ztvárnění a seskupení na jednom místě. Referujeme tím k architektuře jako k jazyku, který tiše hovoří.“ Stejně jako je hláska a písmo základem jazyka každého národa, je i beton základem většiny staveb a architektury obecně.

Při výrobě panelů ve studiu Graphic Relief

se skloubil řemeslný postup a digitální technologie modelování. Do dřevěného bednění se pro každý z panelů vkládala polymerná vložka s odpovídající texturou povrchu vyrobenou podle fotografie konkrétního stromu, resp. jeho kůry. Panely byly vyrobeny ze sklovláknobetonu s příměsí bílého či černého pigmentu a plastifikátory. Pro ro-

kovu uvnitř i vně; efekt drsného a zároveň jemného povrchu, jehož textura je navržena, ale ve velké míře také nahodilá...

Vrchní kovová konstrukce, ke které jsou jednotlivé panely přikotveny, odkazuje k základní organizační linii irského hláskového písma. Touto instalací získal ogam novou interpretaci. Návštěvníci mohli skrz prosto-

1

2

dukci váhy panelu byla do střední části každého z nich umístěna pěnová vložka. U některých „písmen“ byl do betonu přimíchán práškový kov, jenž byl pak použit i na povrchu. Kkamenivo obsahuje mix 10mm mramoru a štěrku.

Umístění ve výstavní síni společně s tapisériemi s výjevy lovu z 15. století bylo více než působivé. Příze, ze které jsou utkány tapiserie, je hrubá a přeci je výsledný „obraz“ jemný a dokonale. Kontrastů je plná i *The Ogham Wall* – syrovost betonu v kombinaci s jemnými částmi

rové ztvárnění abecedy ogamu procházet, jednotlivých „písmen“ se mohli dotknout...

V roce 2016 je plánováno vystavení *The Ogham Wall* v Dublinu, více informací lze nalézt na www.irishdesign2015.ie.

Obr. 1 The Ogham Wall v Muzeu V&A v Londýně
Obr. 2 Textura betonu a kovu na povrchu je u každého panelu unikátní

Fotografie: archiv Irish Design 2015
Redakce děkuje za zaslání podklady Leslie Curtis (Sandford) a studiu Graphic Relief.